

Obrazloženje Nagrade *Zvane Črnja*
za najbolju hrvatsku knjigu eseja za 2020. godinu

„Svijet će se početi dijeliti na ono što se dogodilo prije korone i nakon nje. Ništa više neće biti isto“, znakovita je – možda pretjerana, a možda i ne – rečenica koju nalazimo u knjizi koja će se ove godine okтити nagradom za najbolju knjigu eseja u 2020. godini, nagradom koja nosi ime velikog hrvatskoga intelektualca, književnika i svestranoga kulturnog djelatnika *Zvane Črnje*. Odlučilo je tako prosudbeno povjerenstvo, u sastavu prof. dr. sc. Ivan Bošković, dr. sc. Željka Lovrenčić i doc. dr. sc. Mario Kolar, koje je na uvid dobilo petnaestak esejističkih knjižnih naslova, objavljenih između dvaju *Pulskih dana eseja*, u sklopu kojih se nagrada dodjeljuje. Nagrađeni naslov izdvaja se po mnogočemu, a pogotovo po aktualnosti, štoviše rijetko viđenoj promptnosti reakcije na nešto što ne samo da se netom dogodilo, nego se još uvijek događa. Riječ je, dakako, o globalnoj pandemiji iz citirane početne rečenice, čijim se posljedicama s različitih gledišta i u različitim područjima bavi nagrađena knjiga. Nagradu *Zvane Črnja* za 2020. godinu, dakle, dobiva knjiga *Virus in fabula* autora Lea Rafolta. Knjigu je ove godine objavila Meandarmedia, a urednik knjige je Branko Čegec.

Kao što je poznato, Rafolt nije niti epidemiolog niti nosi bilo koju drugu vrstu „bijelih kuta“, na čije se djelovanje u svojoj knjizi više puta prilično kritički osvrće. On je teatrolog, književni i kulturni teoretičar, a ustvari (i pogotovo u ovoj knjizi) (trans)humanistički i transdisciplinarni mislilac, trenutno zaposlen kao redoviti profesor na Akademiji za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, koji je, poput više ne tako malog broja stranih filozofa i teoretičara, počevši od nezaobilaznog Slavoj Žižeka na dalje (A. Badiou, S. Benvenuto, T. Christaens, R. Esposito, J.-L. Nancy, X. Zairong), vrlo promptno reagirao na pojavu poslije koje, vratimo se ponovno početnoj rečenici, možda „ništa više neće biti isto“.

A zašto će se sve promijeniti, i kako? Možda je to najvažnije pitanje. Uzimajući u obzir razmatranja svojih humanističkih prethodnika koji su se uhvatili u koštac s tim, u osnovi biološko-kemijskim „čudovištem“, Rafolt – dodajući, dakako, vlastita razmišljanja – prepoznaje da nas poslije COVID-19 pandemije vjerojatno očekuje svojevrsni „novi poredak humanosti“. S obzirom na to da je koronavirus, kao rijetko koji (pandemijski) fenomen do sada, transcendirao granice nacija-država, odnosno pokazao kako mu se svijet može

oduprijeti jedino djelujući zajedno, Rafolt smatra da „[p]otreba za nekim oblikom transhumanosti nije možda nikad bila tako očita“. U tom smislu, oslanjajući se na Sloterdijkovu slutnju da je možda „upravo pred našim očima neki posve novi globalno-ekološki imperativ“ koji je ustvari „reakcija na propali projekt zapadnoeuropskog prosvjetiteljskog racionalizma“, Rafolt se ipak, na tragu ponajprije Agambenovih kritika, s pravom pita: „Što ako konačni rezultat ove krize ne bude neka univerzalna solidarnost... nego sociopolitički sustav hipertrofirane kontrole, sveopćeg, tehnologijom potpomognutog praćenja i nadzora, nalik onome u Kini?“. Naime, preporuke i zabrane koja nam plasiraju (epidemiološki) stožeri, od kojih neke zadiru i u temeljna ljudska prava, možda su samo prolegomena za buduće, *naprednije* oblike nadzora i info-kontrole. Struku treba, dakako, ostaviti struci – viruse, dakle, epidemiolozima – no kako barem ne iskazati nepovjerenje prema (barem nekim) potezima raznoraznih stožera?, koji, kako navodi Rafolt, „nerijetko, sami sebi uskaču u usta, u kontradiktornim prognozama i uspostavom nerealnih korelacija između socioekonomske i epidemiološke stvarnosti. Profanacija [je to] znanosti najgore vrste“, smatra autor: „Prvo u proroštvo, pa u svakodnevnu političku propagandu“. Ova najnovija situacija nije u tom smislu ništa drugo nego još jedan primjer, i to radikalniji, onoga što bismo prema Esposito mogli nazvati medikalizacijom politike i politizacijom medicine.

No, pandemija osim zdravstvenih, političkih i ekonomskih, ima i druge posljedice, od kojih Rafolt najveću pozornost posvećuje medijskim i psihološkim. Prema vlastitom priznanju, prateći širok raspon izvora („Čitam sve“), od službenih epidemioloških informacija, preko medijskih objava do anonimnih komentara na blogovima i društvenim mrežama, Rafolt uočava to da se uz koronavirus usporedo – jednakim, pa čak i većim intenzitetom i lakoćom („Uistinu, informacija o tom virusu širi se brže nego on sam“) – širi i virus informacija, i to svakojakih, sve do potpuno pogrešnih i blasfemičnih. U tom smislu ova je pandemija pokazala da „[...]nikad dosad, čini se, jaz između našeg neznanja i neznanja o našem neznanju nije bio veći“. Pritom jednu od najvećih opasnosti čini, kako je naziva, „hešteg semioza“ – činjenica da nerijetko i anonimni aktivisti uz pomoć *heštega* („hashtag“), dakle objedinjavanjem brojnih podataka pod zajednički nazivnik, stvaraju novu „platformu istine“.

Što se pak tiče psiholoških posljedica, najviše pažnje posvetio je društvenoj izolaciji, odnosno samoći, na koju smo dio vremena bili osuđeni. Uzimajući kao lajtmotiv još jedan hešteg, onaj *#ostanidoma*, Rafolt ukazuje na činjenicu da je *dom* promijenio značenje – on više nije mjesto odmora, slobode i radosti, nego prisilno obitavalište. Pozivajući se na Foucaulta, s pravom ukazuje, dakle, na činjenicu da nije isto jesu li vrata (doma) zaključana

iznutra ili izvana. Dijelovi knjige koji se bave samoćom, ujedno su i najosobniji. Tako npr. ustvrđuje: „Nama koji živimo sami – i koji smo na tu samoću naviknuti – samoća možda najteže pada“, odnosno na drugome mjestu: „Ostati sam u svojoj sobi za mene je bio velik problem“; štoviše: „Kao da sam odjednom uhapšen, bez suđenja i bez pravog dokaza. I ono najgore, bez mogućnosti obrane“. Konačno, na kraju postavlja pitanje, a što s onima koji ili nemaju adekvatan, ili uopće ikakav dom?

Krećući se u širokom rasponu od filozofije i znanosti do vlastitih snova i tjeskoba, od službenih epidemioloških podataka do tabloida i društvenih mreža, od medicine i biokemije do politike i humanistike, Leo Rafolt knjigom *Virus in fabula* upustio se u nezahvalnu, ali i pronicljivu višeperspektivnu raščlambu ne samo složene, nego i tekuće globalne krizne situacije, kojoj se pritom ne nazire kraj, barem ne onaj konačni. Naime, već je privremeno *popuštanje mjera* iz ljetnih mjeseci nagovijestilo, a ovo jesensko ponovno zaoštavanje dokazalo, da nas još neko vrijeme ne čeka „toliko željeni povratak u normalu, bez rezerve, bez opreza“, već – možda i na duži rok – neka vrsta „plesa s nevidljivim neprijateljem“. Ova knjiga prvi je humanistički pokušaj takvoga plesa u nas i to je njezina velika vrijednost.

Pula, 16. listopada 2020.

Za prosudbeno povjerenstvo
doc. dr. sc. Mario Kolar